

NYITRAMEGYEI SZEMLE

POLITIKAI, TÁRSADALMI, SZÉPIRODALMI ÉS KÖZGAZDASÁGI HETILAP.

Megjelen vasárnaponként.

Előfizetési árak: Egész évre 5 frt, félévre 2 frt 50 kr, negyed évre 1 frt 25 kr. — Községeknek, körjegyzőknek és tanítóknak 4 frt.
Egyes szám ára 10 kr.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. Tóth János.

Társzerkesztő: Dr. Dudek János.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Papnevelde-utca 6. szám.

Hirdetési árak: Egy háromhasábos petitsor ára bélyegen kívül 8 kr. Többszöri közlésnél árkedvezmény.

Hivatalos hirdetések 100 szögig 1 frt 30 kr, minden további megkezdett 100 szó után 1 frttal több.

Mi lesz?

1893. évi július hó 5-én dr. Bangha István e lapok azon évfolyamának 29-ik száma mellékleteként csatolt „Szervezkedjünk” jelszó alatt kibocsátott röpiratában tette meg a kezdeményező lépést arra, hogy hazánkban keresztény elveken nyugvó konzervatív párt létesüljön.

Az ige testté lőn s a Németországban immár hatalmassá lett centrumpárthoz hasonlóan, megszületett a magyar néppárt, mely ellen irtó háborút indított a hatalmon lévő álliberalizmus; jól ismervén fel állati ösztöne e pártban ama reá nézve veszedelmes áramlatot, melytől félténie kell érdekszövetkezeten alapuló uralmát; és méltán, mert az álcázott despotizmus leginkább remeg az igazságtól.

A mit most az elfajult liberális had Bánffyval élén mivel, a választási erőszakoskodástól kezdve, a korrupció dédelgetésén át egész a legundokabb középkori zsarnokuralom „cabinet noir”-jai nyomdokán ügyetlen bandukolással bukdacsoló levéltulajdonításig, az már az abszolutizmus uralma alatt mind produktív lett.

S a nemzet, mely diadalmasan állotta ki a Jozefinizmus központosítási törekvéseit: — melyet nem tudott megtörni Bach és Geringer nyomorult importált hada, — melyet nem méltelyezhettek meg Schmerlingnek szolgálékü re-

negátok segélye mellett kieszelt álkotmányos csselfogásai, most is erkölcsileg megújodva fog kikerülni a legújabb tatárjárás rémnapjai után.

Isten megpróbáltatások által edzi meg választottai erejét, s ha a Nérók, Márk Aurélok és Caracallák vaksága nem üldözné tüz-zel-vassal a názareti Jézus követőit, ki tudja elterjedt volna-e oly gyorsan a kereszténység az egész világon, úgy a mint most elterjedve van.

Róma és Byzanc hatalmas világhatalmát csupán a mindinkább porladozó romok hirdetik. Elpusztultak mind, mert elvesztették az erkölcs és igazság alapját, s a világreszkető mozlím hatalom is végvonaglásban van.

Csak egy áll rendületlenül sziklaként s ez a keresztény hit, a keresztény vallás és erkölcs, mert „super hanc Petram aedificavit eam.”

Századok viharai törtek meg e sziklatalapozaton. Szégyenkezve zuhant rajta végig az idők fergetege, tehetetlenül loecsantak szét rajta a viszontagságok hullámai s piszkos áramok habja csak tisztábbra mosta azt.

Igy van ez! S miért? Mert örök az igazság, melyen alapulnak elvei. A legtisztább humanizmus, a léleknyugalmat megőrző méltányosság s boldogító igazságérzet tükröződik vissza tanaiban. Nem gyarló emberi munka ez, hanem isteni szikra, melyet hatalmas lánggra lobbantott az örök végzetet igazgató isteni

kéz s melyet nem képes eloltani semmi erőlködő emberi véges igyekezet.

S ha kétkednék bárki is, nézze meg a bábeli zavart, mely elfogta elleneink gyarló esztét. Hogy rüg kapálódznak ellenünk, hadakat mozgósítanak, felhasználnak eselt, furfangot, börtönt, és miért? Hogy ezt a megalkult kis néppártot megsemmisítsék.

Ugyan miért ez erőlködés, ha igaz, a mit Wlassics fekete rigóként ismételve elfátyult minden beszédében, hogy a néppárt mulékony aberratio? Hiszen félig okos ember nem fog az ellen erőszakoskodni, ami anélkül is elmulik.

Minek volt akkor az a csendőr és katona had, meg az a sok gyalázatos üzelem egy pártocská ellen, — melyet csupán egypár hecc-káplán izgatása toborzott össze.

Gróf Andrássy Gyula egyik sátoralja-ujhelyi programbeszédében kimondta a röpké szót, hogy „verebekre nem szokás ágyúkkal lövöldözni.” Igaz, Andrássy korának egyik kimagasló alakja, államférfiu volt, és nem kontár politikai foltozó varga.

Hát vagy igazán mulékony politikai aberratio a néppárt alakulása s akkor botor eljárás ágyúval nekimenni e verebeknek. Vagy pedig csak ágyúval győzhető le csupán és erőszakkal, ha ezzel igazán győzni lehet és akkor Wlassics uramnak aligha lesz igazza, a kinek untig ismételt eme vigasztaló szöllama

A „NYITRAMEGYEI SZEMLE” TÁRCÁJA.

A bakfis asszony.

Irta: L. J.

A bakfis asszony volt az én első szerelmem, de akkor még csak bakfis volt és még nem asszony. Azóta még mindig annak maradtam meg, a mi voltam, — ő azt hiszem, — a mióta asszony lett — avanszírozott. Az maradtam a mi voltam, csak a kedélyem lett tompultabb, megöregedett egy kissé. Őt boldognak láttam, mint menyasszonyt, vignak, mint újdonsült asszonyt; az első pillanatban azt hittem, a melázó leány csak előnyére változhatott. Egy hete alig mult kétszer találkoztam vele, s oly különös kedvteléssel kezdtem tanulmányozni, mint az embereket mind, a kikről sejtém, hogy a szokottnál elütőbb, különös bogaraik vannak. Az első benyomásom szerint, melyet szereztem, azt hittem, hogy Ivike nagyon érdekes jelenség, szívében, lelkében, reflexióiban, itéletében tökéletes bakfis még mindig, csak a látszata asszony. Oly melegen, oly naiv határozatlansággal néz mindent, oly könnyű gondatlansággal cselekszik, mintha még mindig az egész világ becézgett kis kedvence volna.

A Royal egy kamara hangversenyen oldalt ültem, ő mamájával a közép tájon egy zsölleben, s könnyelmű nembánomsággal jártatta szemeit végig a termen, mintha a zene tetszését hasztalan akarná megnyerni. A mint az unalmat oly csinálta gyakorolta, véletlenül rám esett tekintete és megismert. Fejhajtással üdvözöltem, a mit visszonzott, s hogy a zene hangjaira fordítsam vissza figyelmem, szemem lesütve néztem magam elé.

Hasztalan volt minden akaratom. Egy vizsgáló szempár hatását éreztem s oly kellemetlen érzés fogott el, mintha az asszony a lelkembe nézne, mintha meglopni akarna. Erre a merénylőre felriadtam; hátra vettem magam ülésében és kihívólag szemébe néztem a szép asszonynak. Ivike játéknak vette a manővert, s mosolygó arccal nézett farkasszemet.

Szemrehányóan megakartam arról győzni, hogy ha elvon is a műelvezettől, ahhoz nincs joga, hogy a nyugalom is megbolygassa, de ő kérdő szemekkel nézett rám: — ezt nem érti.

Igy elfecsegtünk a nélkül, hogy egymással egy szót is válthattunk volna, és csevegésünkhöz Brahmsnak egy szép melódiája, még hangulatot is adott. A hangulat szerint, a mint a rythmus poco adagióról, poco allegro-ra változott — megkérdeztem mit csinál, hogy érzi magát új hely-

zetében? Meglehet, hogy ezt nem is kérdeztem, de őt az ideget, érzést elbódító zene magával ragadta; vad erővel majd belemarkolt abba a gyöngé szívébe, hogy fájjon, majd elbódította, hogy álmódjon — és ő ideges gyöngeségével, szemé, ajka mozdulatával úgy vallott mintha vallattam volna.

Észrevettem ugyan a boszankodást azon, hogy gyöngeségét látom, azon, hogy míg kutató tekintetem elől nem bír menekülni, lelkét közvetlen őszintességében, érzelmeiben, emlékeiben, képzeleteiben, hangulataiban alkotott csodás kis világában megakarom érteni — de nem tágitottam; ha kihitta a figyelmemet, kegyetlen gyönyörűségem volt a magam módja szerint folytatni a játékot.

Néha könyörgő tekintettel nézett az én tolvaj szemembe, mintha mondani akarná: — ne bántson, nem tudok még tettetni, nem vagyok még — asszony — és ez a szó, ez a fölfedezés oly jól esett nekem: — mily különös gyöngé te-rentés, lelkében az álmodozó akarathány és a női önző ösztön érzés, mesés szóval: — tapintat küzdelmével: valóságos bakfisasszony.

Az estély után kötelességemnek tartottam elkísérni őket. Ivike komoly, hideg arccal fogadott és szóltanul haladt mamája mellett, a kit én festői, zenei és más dolgokkal igyekeztem szó-

nagyon emlékeztet a sötét szobában lévő suhanera, a ki félelmében füttyűrészt.

Akasztófa humor ez uraim! Semmi más! Megvannak számlálva napjaitok, mert megvagyon írva: „Quem dii perdere volunt de-mentant!”

Az az ügyetlen vak támadás, melylyel egy miniszterelnök, egy nagy politikai párt vezére, egy kicsinyített párttal szemben, a visszafelé elsült anonim és eltulajdonított levelekkel élni jónak látott, a paralysis progressiva legkirívóbb tünete.

Az a miniszterelnök, a ki e mulékony politikai tünettel szemben felhasznál oly eszközöket, mint ő a választásoknál, és hegyibe ilyen támadásra vetemedik, az már leszámolt magával a józan észszel.

S ha van egy párt, mely erre is tapsol, annak izlése megdöbben, de azt tőle irigyelni senki sem fogja.

Hiszen nem Bánffy Dezső az első miniszterelnök a világon, a ki hasonló bakot lőtt, de abban ő az első, hogy ráduplázott.

Pedig hát egy kabinetben ülnek Fejérváryval, a ki az emlékezetes véderő vitában mondta azt a híres szót: „hogy azon miniszter, aki bakot lőtt, az ügyetlen, de aki rádupláz, az már sült bolond.” — Kérhetett volna tőle tanácsot.

A lovagias gróf sohasem szokott rátaposni legyőzött ellenfelére, aki teszi, attól undorodva fordul el minden gentleman ember. De aki mézetlen lábbal rá akar taposni a sündisznóra, az kötni való gyűge, azon csak nevetni lehet.

Pedig hát „C'est le ridicule qui tue”, a nevetségesség ő.

És kérem, nem kacagásra fakasztó egy gondolat az, hogy egy hatalmas párt élén álló miniszterelnök, a kinek a Klochok és Tarnóczyak légiói hajlanak parancsára; a ki hadosztályokat és esendőröket mozgósított a szabad választói jog elkobzására, egy hordár által hurcolkodás közben elvesztett papíros-magban, szemes művészferj által feltalált,

rakoztatni, a melyek érdeklődését nem igen nyertek meg; nagyon józanul kiforrott, megérett aszszony volt.

Midőn elváltunk megígértette velem, hogy pesti ittlétük alatt, mint régi barátjuk felkeressem őket, bár rövid ideig maradnak itt, mert Iviket visszavizsi falura, férjéhez, — a ki nagyon kedves, praktikus, komoly ember, s egy hercegi uradalomban gazdatiszt! — Ezt, köszönettel fogadva a meghívást, meg is ígértem.

Udváriasságból kötelező vizittnek minősítettem látogatásomat, melyet a társalgás gondolat-felgyűsztetése, más szóval: angyaljárás — pauszák jellemeznek, de bámulatomra mást találtam.

Magammal akartam vinni lelkem másik vizsgálódó, kritikus felét is, hogy folytassam a tanulmányozást, de ezt véletlenül otthon felejtettem.

Ivike oly egyszerű vonásokban vázolta előttem az ő kedélyvilágát, oly rendes, oly megállapodott gondolatok, benyomások, bár a fel-feltörő tartózkodás, félelem miatt — következetesség a határozatlanságban adta a szót ajkára, hogy őszintesége meglepett és megrendített.

Anyja elutazásukra rendezte a sok holmit, nem jött a szobába, társalgásunkat nem zavarta semmi.

nem neki szóló levéllel akarja megsemmisíteni ellenfeleit.

Ő a modern Sámson! maradt volna meg ó-testamentomi elődje haremődoránál, ámbár ahoz is filiszteusok kellenek.

És hozzá a védekezés! Szánalom fogja el az embert, bár mennyire emlékezetében van is a klasszikus mondás:

„Parva sapientia regitur mundus”.

Mert ha csak arról volna szó, hogy ezt egy párt vezére tette, akkor az csupán azon párt szoros belügye; lássa ő miként boldogul vele ezental: de véletlenül fájdalom ezen pártvezér egy ország miniszterelnöke, tehát a miénk is, a király tanácsosa ezenfelül; minekünk ugyan kisebb-nagyobb bajunk ennél, hogy miatta szegyenkeznünk kelljen; ámde egy ország renomméja még sem lehet előttünk közönyös. Mit fog mondani a világ, a külföld; ha már az első ember is ilyen gyarlóságokban leledzik, milyen lehet a többi?

Ezen nem javít semmi hivatalos klakk, semmi leszavazás, itt más nem segít:

„Er muss gegangen werden!”

Vigyázó.

A bécsi sajtó Nyitráról. A jó bécsiek már annyira szapulnak bennünket magyarokat, hogy szerencsésen egészen feketére mostak bennünket. Egyik lapok tegnapelőtt például azt olvassa rá bizonyos politikai körünkre, hogy már azoknak az imádsága is így hangzik: „és add meg nekünk a mi mindennapi skandalumunkat”, — mert ha nem, magunk csinálunk magunknak. Ezzel a szellemes bevezetéssel aztán jogot formál magának Szalavszky megyéjének monografálására, a mit körülbelül ilyenformán végez: Nyitra vármegyét joggal nevezik „Magyarország legsötétebb pontjának”, mert igazságszolgáltatásánál, közigazgatásánál és politikai erkölcsénél fogva csakugyan az. Még a legutóbbi időkben is akárhányszor előfordult az az eset, hogy a törvényszekéknél, adóhivatalokban és a közigazgatási irodákban tűz ütött ki s éppen a legfontosabb okmányokat hamvasztotta el Nyitra több az ügyvéd, mint másutt, mert ott többet pereskednek, mint másutt. Szóval, nem marad vármegyénken egyetlen tiszta foltoeska sem. — Hát ennek másik fele csupa pletyka, de jellemző, hogy egyesek politikai és közigazgatási visszaélései miatt micsoda sötét zulucaffereknak néznek oda át bennünket.

A leszavazott pártelnök. Ilyen se történt egyhamar a magyar képviselőházban. Pénteken felelt Bánffy Kossuth Ferenc egyik

— Megvallom, sértett Dénes a hangversenyen az a modor, melylyel szünetlenül vizsgált; — kezdé vallomását Ivike — de lássa, megbocsátok, mert azt hiszem: egyszer már megértett, ehhez most is joga van. Végtelenül jól esik panaszkodnom, eddig nem panaszkodtam senkinek sem.

— A férjének? kérdém akaratlan szemtelenséggel.

— Azt hiszi jogom volna hozzá. Ő meg nem ért. Érzékenykedésnek mondja azt, a mit én poezisnek gondolok, ideges gyöngeségnek az ábrándot; oly idegenek vagyunk, oly messze állunk egymástól — és mégis oly közel.

— Ne sirjon Ivike — mondám meglepődve midőn könyvet pillatottam meg szememben — ez egy új felfogása az életnek, ez egy megállapodott világnézet, idővel ehhez simul a magáé is, idővel megértik egymást.

— Azt hittem nagyon szerettem őt, azt hiszem szeretem, de az a rideg józanság, melylyel az én őszinte közvetlenségem vele szemben találkozik — bánt, visszaretent.

— Oly különös, irtódom, félek, hogy az élet fájni fog. Nem látok a jövőbe, s a jelen is oly nyugodt, hideg, érthetetlen. Elgondolkozom: boldog vagyok-e? — Örülni tudok, boldog lenni nem. Mi a boldogság? Sokszor hallottam, hogy sokan

interpellációjára Muravieff orosz külügyminiszter európai utjáról. Felelete hideg, visszautasító és olyan volt, mely Kossuth kérdésének a komolyságát is kétségbevonta. És Kossuth F. ezt a feleletet mégis tudomásul vette, pártja meg ellene szavazott. Kinos jelenet volt ez a házban, hogy egy párt a saját elnökét leszavazza. Részünkről csak szimptomát látunk ebben, hogy hová jutott az a néhány év előtt erős, impozáns 48-as párt a kormányval való paktálása, a kormánynak „elvei feutartása” mellett való támogatása folytán. Megbomlott s hitelét veszítette, mert a közvélemény azt tartja, hogy ez a támogatás nem ingyen történt. Avagy, olyan közönséges észjárással kérdezzük — vehette-e volna Kossuth tudomásul Bánffy feleletét, ha valami összeköttetésük nincs? Ez a párt mindig elvekért küzdött és mivé tette az abrak? Kinek higyjünk már! És ily szerepet játszik Kossuth Lajos fia is, ki ugyálszik atyjától csak a nevet örökölte. Politikai viszonyaink szor nyen romlottak.

Paraszt szocialisták.

(d.) Ma-holnap hazánk egy darab külföld lesz, melyen eddig csak másutt ismert társadalmi bajok halomra gyűlnek össze. A mi kivetni való van a művelt nemzeteknél, az mind ide siet most, a régi patriarchális élet által szeplőtelenül őrzött ősi talajra. És egy-két évtizede csakugyan sok történik nálunk, hogy ez a föld a miazmák befogadására egészen alkalmas legyen.

A lábrakapott uri istentelenség már megoldozta az alsóbb osztályokat; a vallási kötelék annyira meg van lazulva, hogy alig hozták meg a híres egyházpolitikai törvényeket, nevezetesen a csak filozofusok által értett „felekezeti-küliség” törvényét s már az alföldön — úgy olvasuk — a parasztemberek seregétől felekezetenekké lesznek.

Aközben a föld is valahogy nem úgy kezdi táplálni a népet, mint valamikor, s nemcsak a felvidéken vannak földönfutó szegények, de az ország kánaánja, az alföld egészen új látványoknak lesz színhelyévé. Egész sereg panaszkodik ott kenyérhiány miatt, s a mit a legújabb idők csak mint külföldi specialitást ismertünk, tanyát ütöttek ott a szocialisták.

Lazul az erkölcs, mert megfogyott a vallás; előbb ott főnn és most már alul is; utána megszólal a gyomor s a mai társadalmi rendet fenyegető szociál-demokracia nemcsak az iparosság és a gyári munkások között toborozza híveit, de mult vasárnap már alföldi paraszt-szocialisták tartották kongresszusukat Budapesten.

Lassan-lassan aláaknázzák a mai társadalom alapjait, a szám észrevétlenül szaporodik s ma-

vannak, a kik abban a tartós örömben, boldogságban nem hisznek. — Kacagtam rajtuk. És most — oly különös, oly idegen lett egyszerre az én őrzött, gondozott, érzelmes kis énem mellett a környezet, a nagy világ, hogy én is kételkedni tudok abban.

Aztán, ha eltűnök, azt hiszem örömet nyújt ez a kételkedés, egy pillanatra talán boldogít az önmagammal, a világrenddel, a nagy mindenséggel, vele az összetűzés — egy pillanatra boldognak, győztesnek tudom magamat.

Elmámorít a dicsőség. A boldogságot kerestem, a boldogságról álmodom — és sirok... és ő, hogy a kedvembe járjon, a csibéim számát szaporítja... Tudja ez borzasztó.

Vigasztalodjék Ivike — ez mindenütt az első családi jelenet alaphangulata, — mondám erőltetett tréfával — s ez hamar eloszlik. Annál éde- sebb a kibekülés.

— De én nem békülök meg — soha. Nem a sorsommal. Ha olyan életet kell végig robotolnom, melynek minden örömet, gondját, egy idétlen pulyka-fiók dédelgetése és a nagy mosás adja, kár akkor gondolatlanul és szívvél birni. Oly másnak hittem az életet, oly szépnek, és abból a sok megálmodott gyönyörből — semmit sem találtam.

holnap csak azon vesszük észre magunkat, hogy felország a szocializmus hive.

Paraszt szocialisták! Hallott-e ilyet nálunk valaki? És még milyen elvekkkel mutatták be magukat. Az egyik orosházai ember így szónokolt: a munkásság romba fogja dönteni az uralkodó osztályt és a a csendőrök, zsandárok, akik most a hatalom vak eszközei, porba fognak hullani a munkáshatalom előtt. A másik azt hangoztatta, hogy senki se számítson arra, hogy ha az ellenség itt lesz és megtámadja az országot, hogy akkor majd a szocialisták véruket ontják a haza védelmére. Ők ennek az országnak a védelmére nem kelnek, a melyben csak kötelezettségük van, de joguk nincs.

Beszéltek a vallás ellen s ügylátszik egészen a nemzetközi szocializmus tanaival vannak már áthatva, melynek jelszava „se Isten, se úr.“ Ez már több a kenyérkérdésnél. Itt a lelkek oly összegabajodása nyilatkozik, mely azt mutatja, hogy nem is elsősorban a munkát és a munkásdíjt akarják ezek igazságosan szabályozni, hanem egy új társadalmat a mostaninak romjain fölépíteni.

Ez a tünet a társadalom mélyére kell, hogy irányítsa az illetékesek figyelmét és amire eddig csak félvállról tekintettek, kell hogy annak okait kutassák s alkalmas orvosszerekről gondoskodjanak. Hazánk nem képes az ilyen mélyreható bajokat megrázkodtatás nélkül elviselni, úgy mint a külföld. Mert külföldön megvan az ellensúlyozó erő, nálunk meg ebből vajmi kevés. Ott is képesek az agitátorok sok embert elcsábítani s paradicsomot ígérve nekik, hamis elméleteiknek megnyerni. De a nagy többség hatalmas műveltségével és tegyük hozzá, a nálunk ismeretlen vallásságával oly ellenálló erőt képes elejébe állítani, hogy a baj katasztrófává nem fejlődhetik.

Nálunk az igazi értelmiségből és vallásosan művelt emberekből kevés van. A nagy tömegek elhanyagolva, a demoralizáció pedig oly általános, hogy a felsőbb rétegek már csak azért sem lesznek képesek a meginduló felforgató áramnak utját állani, mert hiszen tulajdonképen az ő példájokon romlottak meg az alsóbb rétegek. Melyik rétege a társadalomnak érintetlen nálunk? Mennyi van itt abból az igazi lelki műveltségéből, a melyen annyira tud építeni a külföldön utazó? Már pedig a lelki elhanyagolt ember nagyon gonosz, ha elromlik, ha vad szenvedélyeinek enged.

Nálunk rengeteg aratása lesz a szocializmusnak, csak vessék ki hálójukat az egész országra az agitátorok. Mert nálunk akár a szellemi, akár az anyagi irányban oly mulasztások

történtek, hogy itt minden téves eszme talajra talál, csak legyen, aki ügyesen hirdesse.

Hozzájárul nálunk ehhez az a speciális magyar baj, hogy a Galiciából bevándorolt új földesurak szerte a falvakban úgy össze-vissza forgatták a birtokviszonyokat, a népesség helyzetét annyira megingatták, hogy ennek előbb-utóbb csak szomorú következményei lehetnek.

De hát a baj megvan, azon hiába sopánkodnánk, itt már tenni kell. Tenni minden irányban, úgy a szellemi, mint a gazdasági téren. A kikre a vallásosság ápolása, az értelmi művelődés terjesztése tartozik, tegyék meg két kézzel köteleseiket. A régi módok nem elégségesek, új csapásokon kell haladni s a polgárságot, a népet ellenállóvá tenni a rossz behatások ellen. A külföld erre kitűnő példákat szolgáltat, ahol a műveltség fejlesztését oly szépen tudják párosítani a lelket felemelő vallásossággal. Ha a hivatottak nem hatják át ily irányban az embereket az utolsó kunyhóig, elfoglalja más, amiből az egyháznak és a hazának — mint a szocialisták nyilatkozataiból halljuk — nagy kára lesz.

Másik irányban a társadalom vezetői vessék magukat egész lélekkel a gazdasági kérdés megoldására, a kenyér-bajok orvoslására. Ez legyen most a legfőbb politikai és társadalmi kérdés. Ne beszéljenek folyton liberalizmusról, de mentsek meg a gyengéket, kiknek a tulságos szabadság ártott s koldusbotra juttatott. A gazda-osztály gerince ennek a nemzetnek, az képezi a tulnyomó számot s ha ezt a szocializmus markába keríti, pedig az éhes, a tönkrejuttott ember oda megy, ahol segítséget kínálnak neki; ha ezt az agitátorok megmételtyezik, akkor veszedelemnek néz eléje az ország.

Mikor Németországban a szocializmus a paraszt osztályt elnyeléssel fenyegette, a nagy Windhorst ébresztő szava bejárta az egész országot, a nép ezreit a vallásos „Bauer-verein“-okba egyesítették s nem férhetett hozzájuk a mételtyező irány. Ausztriában is ily egyletekben él a virágzó parasztság s kenyérhiányról, a szipolyozók tulhatalmaskodásáról nem panaszkodik. Ha nem lehet másképp, hát papja áll az ügy élére s menti a népet.

Nálunk is a szövetkezeti eszmét erősen kell felkarolni, különösen a felvidék népére kell gondolni, mert arra már pusztaságok éktelenkednek. Dél-Magyarország, Temesvár vidékének népe legelőbb megértette a külföldi jó példát, mert akadtak lelkes vezetői. Vannak paraszt-egyletei, saját bankjai, önmagáról gondoskodik és szükségét nem szenved.

A közigazgatási közegekben is természetesen legyen annyi hazafiság, hogy az egyleti ügyet ne akadályozza, ne szövetkezzék a szipolyozókkal a nép ellen, de a nép mellett foglaljon állást.

Lássuk be a veszedelmet, mely erősen fenyeget. Jobb megelőzni a bajokat, mint azokat bevárni és Fireczák munkácsi püspök minden dícséretre méltó, hogy a már csaknem tönkre jutott szegény ruthén nép érdekében most nagy mozgalmat indított. Jobb késő mint soha, mert ma már csak erős kezek lesznek képesek megmenteni a felforgatóktól fenyegetett társadalmat és vele a magyar hazát.

A Szalavszky-ügy.

Tudvalevő dolog, hogy a volt államtitkár s mostani háromszoros főispán Szalavszkynak ügye nemcsak a sajtót foglalkoztatta, hanem a képviselőházban is került szóba. A Pressburger Tagblatt febr. 5-iki száma másolatban közli azon bírói határozatokat, melyek a kérdéses bűnügyekben hozattak. Ennek alapján időszerűnek tartjuk a tényállást röviden s tárgyilagosan olvasóinkkal is megismertetni s az ügyet hiteles információink alapján közelebbről megvilágítani.

Csillaghy József volt ohaji földbirtokos és veje Takács Lipót volt nyitrai ügyvéd feljelentést tettek a nyitrai kir. törvényszék előtt Szalavszky akkor még nyitrai ügyvéd és Szirányi Sándor herestyéni földbirtokos ellen, őket csalással, közokirathamisítással és Szalavszkyt ezen felül ügyvédi állás ellen elkövetett bűntettel vádolván. A vád egymással kapcsolatos tényekre terjedt ki, s lényegileg abban állott, hogy Szalavszky mint Szirányinak képviselője rábeszélés s egyéb ügyeskedés mellett olyan kir. közjegyzői okiratnak aláírására bírta volna Csillaghyt, melyben ő állítólag sokkal nagyobb összeget ismétlen fenállónak, mint amennyivel Szirányinak készpénzfizetések, eséplőgépek s egyéb felszerelés átengedése folytán a már megejtett összeszámolások szerint tartozott, s hogy azután visszaélve ezen tartalmilag állítólag valótlan okirattal, a panaszlók ingatlanából befolyt vételárból sokkal többet vett fel, mint amennyi neki s illetve felének járt, s ilyképen a követelést nagy részben ketszer vette meg a panaszlókra a nélkül, hogy az illetékeknél felvett többlet iránt akár Szirányi, akár Szalavszky a panaszlók elszámolt s őket kárpótolta volna. Ez lényegében a Csillaghy József és Takács Lipót panaszát, melyet azonban a nyitrai kir. törvényszék kimerítő indokolás mellett 3668. f. 85. sz. alatt elvetett, kijelentvén, hogy sem Szalavszky, sem Szirányi ellen *büntetendő cselekményt felfogogni nem lát*, — de ha valami büntetett tényállás meg is volna állapítható, annak megbüntetését s így a bűnvádi eljárás folytatását az *elévülés* zárja ki, minthogy a panaszolt tények állítólagos elkövetése óta a törvényesen megszüntetett határidő már eltelt.

A nyitrai kir. törvényszéknek ezen végzését a budapesti kir. ítélőtábla 25308/785. sz. alatt *helyben hagyta* és pedig szösz szerint így: a kir. tábla az első bíróság végzését helyben hagyja és pedig az *elévülésre alapított indokolása alapján*. Ezen határozatot a kir. Curia 2430/85 B. sz. alatt meg erősítette.

Ennek folytán Szalavszky és Szirányi hamis vád miatt jelentette fel Csillaghy Józsefet és Takács Lipótot, a kik azután vád alá is helyeztetek, de a végtárgyalás meg nem tartott, mert a felek kibékülvén, Csillaghy és Takács bűnbánó nyilatkozatot irtak alá, s annak utána Szalavszky és Szirányi a vádat visszavonták, s az ügy megszüntetett.

A Pressburger Tagblatt ellen közleménye miatt a sajtóper megindított, az ügy tehát az esküdszék elé került.

Mi távol állunk attól, hogy az esküdszéki verdikt előtt bármely irányban is állást foglaljunk, de az ügyet figyelemmel fogjuk kíserni: mert a közmorál szempontjából kívánatos, hogy egyszer már végleg eldöntessék, s a napirendről lekerüljön.

A büntető törvény olyan esetben, ha bíróság befejezett bűnügyről van szó, meg nem engedi a bizonyítást, s csakis a magánvádiónak, vagyis ezen esetben Szalavszkynak áll jogában kijelenteni, hogy ő a róla állított cselekménynek bizonyítását megengedi, úgy halljuk, hogy ezt Csillaghynek és Takácsnak is az ellenök indított perben megengedte. Nem tudhatjuk, mit fog Szalavszky úr jelelni, de azt hisszük, hogy a közügyre s

— Ne legyen igazságtalan Ivike. Az életet másnak hitte, de nem tudta, így mit sem vesztett. Sőt békét, nyugalmat, egy szerető szívet talált.

— Nyugalmat, békét, szerető szívet... Oly szépen mondta ezt, Azt a nyugalmat nem akarom keresni. Érzem az élet fájni fog, megalkudni vele nem bírok, emlék, ábránd: álompénz, ezen boldogságot nem lehet venni. Oly jó volna, ha soha többé nem hallanám az élet szívében százsor vissza kacagó józan szavát, a melyet *tőle* kellett először meghallanom: — nyugalom az élet boldogsága — csak nyugalom. Jobb ennél az álomba merülés, jobb káprázat, hazug, lázas örülés ködében bolyongani, kacagni az észet, kacagni a szívet, mindörökké egy zürben, örülésben tengődni — céltalanul, ok nélkül és — szabadon.

Bámulva hallgattam, nem érttem, nem találtam egy szót a boldogtalan asszony vigasztalására.

— Magam előtt látom — oly jól beillik szürke környezetembe — Longfellow rekedt hangú vén lábas óráját, a mint a sötétben rejtődzik, szünetlen ketyegésével kérdezetlenül megfelel az én háborgó indulatom minden fájó kérdésére:

„Mindörökké, — soha többé.“
Az a nyomorult hideg közöny, melylyel ezt mondja és egyre mondja — kacagtató. Ez a közöny beszél a temető csöndjében is, a hol a hiú ember élte futásának útmutatóit tűzi sorba a rokon por mellé, ez a dermesztő közöny vonja be heggel a szív sebét — ott van a halálban, ott éltem boldogságában, a nyugalomban és ott, ott mindig — az önfelédelt elbódulás egy véletlen világos percében — a *csók után*...

A szép asszony zokogni kezdett, elhallgatott.
— A csók után... szava megrázott, mint a rémület. Eddig a bakfís beszélt, most az asszony. Szegény asszony!
Levert voltam, hallgattam én is.
... Midőn elbúcsúztam kezem szorítva, megkönnyebbülten kérdezte: barátom *megértett* engem?
Megesóoltam kezét, de nem válaszoltam, pedig úgy szerettem volna megkérdezni:

„... Összejövünk-e újonnan, mint jobb napokban réges régen? ... s felelt az öreg óra nékem... Mindörökké! — De majd csak ott, hol mentek leendünk bűntől, gondtól, hol minden sebet gyógyír köt be... Örökre ott!... Itt — soha többé!“

A gazdatáncestély rendezőségéhez az ez időszerinti legnépszerűbb herceg a következő levelet intézte: Tisztelt vörösszegfűs rendezőség! A tündérek szárnyain a menyország felé emelkedve éreztem magamat, midőn kiküldött attachem a január hó 30-án megtartott nyitrai gazdatáncestélyről nekem referált. Csak hercegnek születtem, de királyi érzés dagasztá szívemet, midőn a gazdatáncestélyen megjelent s elém terjesztett szépséges hölgyek névsorán végig tekintettem. Igazán most látom csak, mennyi jogom van büszkének lenni birodalmamra, melynek zoborvidéki tartományában annyi minden pompával és bájjal ékeskedő gyönyörűsége virág terem. A táncestély királynőjét is meg akartam jelölni, de e szándékom kudarcot vallott, az egymással versenyző s szememet kápráztató szépségekkel való foglalkozás közben, mert szépek és kedvesek ők mindannyian s nekik hercegi hódolatomat ezennel sokat táncolt picit lábacskaikhoz tettem. Megbízott attachem azt is jelentette, hogy a gazdatáncestély hangulata méltó volt birodalmi ünnepélyeim régi jó híréhez. A január 30-iki vigalmi ünnepély fölött tehát a legfelsőbb megelégedésemet nyilvánítottam s fölkérem a tisztelt rendezőséget, hogy kezeskőjaim kíséretében küldött köszönetemet az itt felsorolt hölgyekkel a „Nyitrai Szemle” útján közölni sziveskedjék és pedig: Artner Kálmáné, Bubits Károlyné, Biróczy Lajosné, Deák Jánosné, Drexler Jánosné, Freund Gyuláné, Juhász Sándorné, Juhász Gyuláné, Litassy Gyuláné, Majthényi Gézané, Rencz Lászlóné, Sándor Pálné, öz. Skvorné, Schreiber Henrikné, Wittenberger Kornélné; leányok: Bubits Vilma, Biróczy Alice és Marian, Benkeő Józsa, Drexler Janka és Ida, Freund Antalka, Juhász Ilona, Juhász Márta, Kudlik Etelka, Litassy Erzsike, Motkó Janka, gróf Nyári Ella, Rencz Vali, Rudnay Irma, Skvör Irén és Schreiter nővérek. A levél eredetije a gazdatáncestély rendezőségénél, a nyitrai lövészalapon alapjára 1 frtért bármikor megtekinthető. A táncestély tiszta jövedelme 43 frt 30 kr. volt; és pedig bevétel 198 frt; kiadás 154 frt 70 kr. Felül fizetett a nyitrai lövészalapon alapjára: Karsay Lajos 5 frt, Szandtner Ernő 5 frt, Markovics János 3 frt 50 kr., Schreiter Henrik 1 frt. A felülfizetőknek ezúton nyilvánítja köszönetét a rendezőség.

Nyitra városában a vörheny járványszerűen fellépett.

Időjárás. Az idei szelid januáriusnak egykoru nyitrai följegyzések szerint pendantja akadt a múlt század egyik január havában. A nyitrai papnöveldeben egy növendék naplót vezetett a múlt század vége felé, mely szerint 1778-ik évben az egész január hóban Nyitra oly meleg volt, hogy tavasznak beillett volna. De kárpothásul ugyanaz év március hó 26-án Nyitra akkora szélvész támadt, hogy a felsővárosi háztetőket szétrobantotta és elhordta; az alsóvárosban a tetőkről a szalmát elvitte, a gyengébb falakat ledöntötte, s csak március 28-án szűnt meg dühöngeni. Napjainkban az alsó városban szalmatetőket rombolni nem fog, mert nincsenek.

Eladó szekerek. A nyitrai megyei gazdasági egyesület ez uton is tudtul adja a gazdaközönségnek, hogy a nyitrai honvéd-sátortáborban 12 drb. honvédségi társzeker, valamint 31 drb. 4 fogatú löszerkocsi elárúsítás alá bocsattatik. Ezen járművek a sátortáborban bármikor megtekinthetők. A venni szándékozók ajánlataikat a nyitrai 14-ik honvédezred parancsnokságához a f. február hó végéig nyújthatják be. A járművek egyenkint is eladhatók.

Aranymise. Turcsányi Mátyás c. kanonok, komjáthi plebanos ötvenéves áldozásának évfordulóját ülte. Magas kort adott neki az Úr s benne ritka egészséget, testi s szellemi üdeséget — pedig nagy napokat élt át — a forradalomtól, melyben ő is mint nemzetőr résztvett, e napig. Pályáját mily tövisek jelezték, szerénysége takarja, a rózsáit pedig szeretett nyájanak adta, midőn sok esztendő gyümölcsét magától elvonva szép iskolát emelt, s a tanítók fizetését gyarapította. A megható halátszélzést Grósz Hugo tisztartó tolmácsolta könyvekig megható beszédben, átnyújtva egyúttal egy díszes emlékeihez, utána Janski Rudolfina növendék lépett elé. Társai nevében üdvözölte az iskola atyját, ki szellemi és anyagi áldozatokat hozott a haza jövőjének. Majd id. Gróf István, iskolaszéki gondnok ad kifejezést az iskolaszék háláérzetének. Végül a tantestület üdvözölte s kifejezést adott halálának. Utána következett az áldást osztó miséje; mely alatt az iskola növendékei jól gyakorolt duettben énekeltek. Estefelé kedélyes társaságban szórakozott az előljáróság és az iskolaszék számos pohárköszöntés-

ben kiemelve az ünnep emlékeztettségét. Ad multos annos!

Az Ürmény és salgói hitelszövetkezet 1897. évi február hó 14-én d. u. 4 órakor a szövetkezet helyiségében reádes közgyűlést tart. A szövetkezetnek 1896. évi december hó 31-én 272 tagja volt, üzlettrészeinek száma pedig 393; az év folyamán belépett 169 tag 169 üzlettrészszel, kilépett 5 tag 25 üzlettrészszel.

Farsangban miről is lehetne szó, ha nem a mulatságról, az ezerféle bátról, bálkirálynekről, na meg az ilyenkor párta alá jutó — habár hova-tovább kevesebb — szerencsés leányról. Farsang az, amin a haladó idő semmit sem változtatott, legfeljebb fokozta, drágábbá, finyásabbá tette. A régi rómaiak bachanáliái mai napig nem engedtek jussukból. Az emberek lassan megelégednek a nagy-bőjtről és sok egyéb egészséges dologról, de azért farsang az marad, mint régebben mikor még azért iparkodtak ilyenkor az emberek kivenni részüket a mulatságból, mert aztán igazán keresztényiesen böjtöltek. Most is farsang után következik a nagy böjt, de olyan másféle formában, a kifizetetlen bál ruhák, váltók, no meg másféle böjtölés alakjában. Mennyire egyszerűbb volt valamikor az ilyen bálozás, a régi patriarkális időkben, amikor még az emberek többet adtak a kedélyességre, mint a külső pompára, mutatja a következő, 1841-ből fennmaradt bál meghívó, mely igazán azt mondja, hogy más idők, más emberek. „Bál lesz, ha sár nem lesz, szűz sz. Katalin napján. Minden fehér nép köteles egy táncost magával hozni, hogy legyen kívül táncolnia és egy két krajeáros perccel, hogy ehesen, ha éhezik. Kezdődik a bál este mosogatás után, végződik reggel, tehát fejés előtt. A fehérnép köteles tánc után a tánctermet szappanos luggal felsurolni. Belépti díj egy garas.” Ilyen volt akkor a bál a kis városokban. Beh megváltoztunk.

Köszönetnyilvánítás. A hrachovistyei róm. kath. egyházközségnek orgona javítási célra kegyesen adományoztak; Gróf Pongrácz Adolf vágujhelyi prépost ur tíz frtot, Ocskay Rudolf es. és k. kamarás, nagybirtokos Boriban husz frtot, mely kegyes adományért hálás köszönetet mond *Lovecky Ernő*.

Mike Károly †. Érsekújvárról a következő sorokat vettük: A vágszabályozási s ármentesítő társulat febr. 4. közgyűlésén Érsekújvárról megrendítő eset történt. Mike Károly, komáromi ügyvéd, primaciális ügyész a vita hevében hirtelen rosszul lett annyira, hogy beszédjét sem fejezhette be. Kivezették a polgármester szobájába hol, dacára a rögtön alkalmazott orvosi segélynek rövidre reá meghalt. Jellemes, tehetséges ember volt. A részvét általános. Családja Komáromba szállítja a hulláját. — Mike Károly a komáromi kath. mozgalomnak s az ottani kath. autonómiának egyik kiváló vezérényisége volt. Ő létesítette Molnár János apáttal az első kath. nagygyűlést a Dunán innen 1893-ban. Mi kik a gyűlésen részt vettünk élénken emlékszünk a hatalmas dialektikával rendelkező szónokra, s így a hirtelen elhalálozás kétségesszen fájdalmas ránk nézve.

Százéves Gott erhalte. A napokban érte meg keletkezésének századik évfordulóját az osztrák nép-himnus, a Gott erhalte, melyet 1797. január 28-án irt meg *Haydn József* és ugyanazon év február 12-én, Ferenc császár születése napján mutatott be először a nagy nyilvánosságának. Haydn különben 1760—90-ig Eszterházy hercegnek karmestere volt Sopron megyében. Sem Ausztriának, sem Németországnak nem volt külön elismert himnusza; míg ellenben az angolok már akkor büszkén danolták a God save the kinget, a franciák a Henry quatre c. himnuszt és 1787. óta a Marseillaisét; csakis 1797. elején bizta meg Saurau báró, az osztrák kormányelnök Haydnt, hogy Ferenc császár születésnapjára egy alkalmi himnuszt szerezzen. — Haydn el is vállalta a megbízást és a legnagyobb sikerrel oldotta meg a kitzűzött feladatot. A himnuszt szövegét *Haschka* Lipót, jezsuita és kremsi gimnáziumi tanár írta, aki utóbb könyvtárnoka lett a bécsi egyetemi könyvtárnak. Az új himnuszt először a császár születésnapján, az uralkodó jelenlétében a bécsi Burg-színházban adták elő és a hatalmas mű óriási lelkesedést keltett. Hivatalosan azonban csak 1826. október 1-én, tehát a zeneköltő halála után csaknem 20 évvel ismerték el a császári ház himnusának, midőn egyszer s mindenkorra katonai zenekarok is utasítást kaptak, hogy ezentul ezt a himnuszt játsszák ünnepélyes alkalmakkor stb. 1837-ben egy milánói új-ság zenekritikusa plágium elkövetésével vádolta Haydnt, azt állítván, hogy a himnuszt tulajdon-

képen szerzője Zingarelli Nicoló olasz zeneszerző, de a vád alaptalansága csakhamar kitűnt. Azóta nem csorbította meg már semmi az osztrák nép-himnus hivatalosan elismert tekintélyét.

Zeneestély. Mult vasárnap Artmann Ede zeneanár sikerült zeneestélyt rendezett, melyen nagyszámú vendég vett részt. A zenedarabok előadásánál a többi közt Artmann Jolán k. a., Holub Gusztó és Bubits Mici fejsőbb leányiskolai növendékek szerepeltek, kik kiváló szorgalmukról s a zongorajáték terén nem csekély művészi talentumról tettek tanubizonyoságot. Artmann úr kísérel hegedűjátéka annyira ismeretes, hogy a fáradhatlan zeneanár bővebb dícséretre nem szorul.

Véletlen halál. Kocsis Ignác zöltség-szállító és fuvarosa Kéry János negyedi lakosok kocsija Komáromból jövet febr. 1—2-ára eső éjjel közel Negyedhez az épülőfélben levő Vágba a töltésről lefordult, mindkettejük zuhanás közben agrázkodás folytán szörnyet halt. Vírradatra az agyonfázott lovak és a felborult kocsijok mellett találták őket portékájokkal, kis pénzükkel együtt. A vizsgálat minden bűntényt kizártnak vél. Érdekös, hogy különböző vallásuk lévén, a két halottas menet egy utcasarkon találkozott, egy hosszú menetben kísérte a szerencsétleneket örök pihenőhelyükre.

Egy kereket oldott főispán. Szmracsányi György, árvai főispán, ki rendezetlen anyagi viszonyai miatt kereket oldott, mult hét-főn nálunk is keresték, nyitrai megyei rokonainál, meg egyebütt. A főispán bennünket annyiban érdekel közelebről, mert a Bánffy-kormány tudvalevőleg őt tartotta alkalmasnak kiküldeni a Tarnóczy választás visszaéléseinek megvizsgálására. Mert hát milyen a kormány, olyan emberre bizza az ügyét. A főispán eljött és harmad magával heteket töltött itt és kihallgatta a panaszosokat; de dacára annak, hogy két éve mult el a választás óta, az ügyről nem hallani semmit, csak azt, hogy Szmracsányi főispán megszökött. Csodálatos, mi éppen azt vártuk volna, hogy Tarnóczy G. szökök meg.

A kis lottót el fogják törölni s helyébe behoznak osztálysorsjatekot. A társadalom az előbbinek pusztításait jól ismeri, éppen a szegény emberek között, akikben a nyereség reménye folyton fokozta a játék, a lotéria tevéis utáni szenvedélyt, hányat tett tönkre. Hogy jobb lesz-e, kevésbé veszedelmes az osztálysorsjáték, majd meglátjuk. Sajnálattreméltok az ilyen játékosok, kik ugyan mindig vesztenek, de hogy csak egyszer is valamit nyerjenek — ezt csak reményben markolják. Nem jobb volna félrerakogatni a hiába kidobott hatosokat?

Anyakönyvi statisztika. *Trencsén* város állami anyakönyvi hivatalában az 1896. év folyamán bejegyeztetett 150 születés, 213 elhalálozás és 37 házasság. Az elhalálozásokból 122 eset kórházakban fordult elő. Az újszülöttek közt volt 82 fiú 68 leány. A házasságok közt volt 7 vegyes házasság, ezek közül 1 keresztény és izraelita közt kötött. A gyermekek vallására nézve 2 esetben történt a házassalandók közt megegyezés. — *Érsekújvárról* a mult évben született 482 gyermek és meghalt 321 személy, így a születések 161-el mulják felül a halálozásokat, ami igen kedvező körülmény. Örvendetes jelenségként említjük fel, hogy Érsekújvárról a mult évben egyáltalán semmiféle betegség sem pusztított járványszerűen. A tüdőbetegség követel leg több áldozatot társadalmában, mert e bajokban elhunytak száma 88-at tüntet elő. A mult évi egybekelték száma 119 pár volt.

Közgazdaság.

Hogyan fokozhatjuk termés átlagainkat.

Deprimált gazdasági viszonyaink kénszerítik a gazdát arra, hogy termés átlagainak fokozása céljából minden lehetőt elkövessen. — A mai árviszonyok mellett csak az boldogulhat, a ki képes másfélszer, vagy kétszer annyi búzát termeszteni, mint a mennyit természetett ezelőtt egy évtizeddel is. Nem hivatkozom e tekintetben a mezőhegyesi uradalomra, a hol az átlagos búzatermés 16—18 g. kat. holdankint, de hangsúlyozom, miszerint ősmerek felvidéki gazdát is, a kiobb földjeiről 16 g-as termést arat. Mert hiába forgatjuk ide is oda is a dolgot, a végeredmény mégis csak az, hogy holmi egzotikus növényekkel, mint pl. gyógy és fűszer stb. növények természetével jövedelmünket nem igen fokozhatjuk, mert

nagyban termelve nem tudjuk azokat értékesíteni, s így nem marad hátra egyéb, mint továbbra is azon növények termesztésére fektetni a súlyt, a melyeket eddig is termesztési szoktunk, mert ezeket — ha rossz áron is — de mindenesetre értékesíthetjük.

Az a kérdés tehát, hogy fokozhatjuk-e ezekenek termés átlagát; a felelet erre az, hogy igenis fokozhatjuk és pedig igen jelentékenyen, s ez mindössze egy kissé nagyobb utánjárással, s busásan megterülő valamivel több kiadással van egybekötve.

Terméseink átlagát két tényező segélyével fokozhatjuk igen jelentékenyen. Ezek közül az egyik a gyakori és mély szántás, a másik a dús trágyázás, a melyekhez harmadik tényezőül még a mag jósa is járul.

A mély művelést illetőleg, bizonyos ellenszenvvel viseltetnek legtöbb helyt gazdáink, s félnek az éretlen altalaj felszínre hozatalának káros következményétől. Az éretlen kifejezés használatával előismerik, hogy az altalaj és feltalaj között tényleg van valami különbség, s hogy abban az esetben, ha az altalaj a felszínre kerül, változások esnek át, érette lesz, a mely érett talajból a gazdának már tényleg haszna van. Mennél mélyebb a megművelt és érett feltalaj, annál több használható növényi tápláló anyag van abban, s így annál nagyobb terméseket lesz képes az szolgáltatni. A mélyítő szántás káros következményeitől soha sem kell félni, egyrészt, mert abban az altalajban semmi sincsen, a mi a növénynek ártalmára lehetne, másrészt, mert az érett feltalajból semmi sem megy veszendőbe, s azt a növény csak úgy kitudja használni, mintha nem lenne altalajjal keverve, harmadszor, mert az altalaj a felszínre kerülve nagyon hamar ép oly mérvben lesz érette, illetve használhatóvá, mint a korábbi feltalaj.

A második kellék a dús trágyázás.

Növényeink az ásványi — a talajból kivonható — tápláló anyagok közül tudvalegőleg leginkább foszfort, légenyt, káli és meszet igényelnek, ezeken kívül természetesen eyebekeket is, de csekélyebb mennyiségben. Mindezen tápláló anyagok az istálló-trágyában feltalálhatók; első és fő törekvése legyen tehát minden gazdának, mennél több és minél jobb minőségű istálló-trágyával ellátni termőföldjét. Miután azonban az istálló-trágya nem minden növényi tápláló anyagot tartalmaz a kívánt és a növények által felhasznált mennyiségben, egyedül az istálló-trágya alkalmazásával nem lehetséges a lehető legnagyobb terméseket elérnünk, különösen akkor nem, ha talajunkat egy bizonyos irányban megerősítjük, ha pl. igen sok szemes terményt, igen sok répát stb., vagyis főleg olyan növényeket termesztünk nagy mennyiségben, melyeket nem használunk fel a gazdaságban, hanem eladunk, s így bennük a talajunktól elvont tápláló anyagok gazdaságunkból kivitetnek.

Az a kérdés már mostan, melyik az a tápláló anyag, a mely országoserte legnagyobb mennyiségben vonatik ki talajunkból, s a melynek visszapótlásáról legkevésbé van gondoskodva? Ha tudjuk azt, hogy a magvakat termő növények, tehát a kalászosok aránylag a legnagyobb mennyiségű foszforsavat igénylik, azonnal arra a gondolatra kell jönnünk, hogy a foszforsavra van legnagyobb szüksége talajunknak, mert hiszen ősidők óta kalászosokat termesztünk legnagyobb mennyiségben. S így is van, a mit bizonyít nem csak az a körülmény, hogy az istálló-trágyában éppen a foszforsav van legcsekélyebb mennyiségben, de az is, hogy az ország különböző vidékeiről származó talajok legnagyobb mennyisége foszforsavban szegény, miként azt számos vegyi vizsgálat bizonyítja. De végül műtrágyázási kísérletek is bizonyítják, hogy a foszforsavat tartalmazó műtrágyák a leghaladatosabbak, s a legtöbb helyt busásan fizetik ki magukat, a mi természetesen nem zárja ki azt, hogy káli-szegény talajokon a káli trágyák is előnnyel ne legyenek használhatók, avagy hogy az adott viszonyokhoz mérten egyéb műtrágyák használata is ki ne fizesse magát.

Ha tehát buzában vagy egyéb kalászosban nagy termést akarunk elérni, az istálló-trágya mellett használjunk műtrágyát is és pedig foszfortrágyát. Ilyenek először is a *csontliszt*. A nyers csontliszt műtrágyázás céljából nem ér jóformán semmit, mert igen nehezen oldódik, már jobb és használatosabb a *csontliszt szuperfoszfát*, a mely egy igen könnyen oldható gyorsan ható trágya 18—20% foszforsavtartalommal. Hatása az első évben szembeötlő; a második évben azonban már elenyésző csekély, miért is olyan helyen célszerű használni, a hol rövid idő alatt szembeötlő hatást kívánunk, így nevezetesen kora tavasszal az ősi

vetések felségelyezésére. Egy mázsa ára körülbelül 4 frt 50 kr., s holdankint 150—200 klgm. szükségeltetik belőle.

Kitűnő foszfortrágya továbbá a *Thomas-salak* mely a vasgyártásnak egyik finomra őrölt mellékterméke. A hozzá kötött kiváncsolom, hogy legalább 85% lisztserű finom port tartalmazzon, s legalább 15% citrátban oldható foszforsavat. Ez utóbbi körülményt a gyárosnak garantírozni kell, azért pedig, mert vannak Thomas lisztek 22—28% foszforsavtartalommal, a melyből azonban jóformán semmi sem oldható. A Magyarországon forgalomban levő Hoyermann-féle Thomas-salak a legkitűnőbb minőségű.

A Thomas-salaknak két igen nagy előnye van egyéb foszfortrágyák felett; az egyik, hogy hatása 3—4 évre kiterjed, s leghatásosabb a második évben, a másik pedig olcsósága; ára a felvidéken is 2 frt 60 kr. 3 frt között ingadozik, s így a benne levő oldható foszforsav legalább 15 krral kilogrammonként olcsóbb, mint a szuperfoszfátban.

A mondottakból tehát következik, hogy az istálló-trágya mellett használjunk okszerűen műtrágyákat is; és pedig szuperfoszfátot, ott a hol gyors hatás kell nevezetesen kukorica, takarmányrépa és egyéb tavasziasak alá. Thomas-salakot ellenben ott, ahol 2 vagy 3 évig nagy hatásra van szükség. Pl. zab Thomas-salakkal utána buza fél trágyázásban; zabos-bükköny Thomas-salakkal, utána buza fél trágyával. Tavaszsi löhere Thomas-salakkal, löhere után buza. Rozs löherével és Thomas-salakkal, utána löhere, majd buza. Előnyösebb a Thomas-salak a szuperfoszfátnál, lucernánál, réteknél, vetett legelőnél, löheresnél, szőlőnél, gyümölcsösnél. A szuperfoszfát jobb gumós növényeknél, káposztánál, konyhakerti zöldség termelésnél.

Thomas-salakkal 200—400 klgm-ot szoktunk holdankint alkalmazni, de szuperfoszfáttal is lehet alkalmazni, ebből 100, előbbiből 200 klgm-ot adva.

Tegyünk kísérletet! A műtrágyának észszerű használata nem pazarlás, de dusan jövedelmező befektetés.

Kovácsy Béla,
gazdasági tanintézeti igazgató.

Színház.

A közönség e héten lanyhábban látogatta a színházat, mint az előző hetekben, pedig a színház buzgalommal törekszik helyrehozni a hiányokat és a mulasztottakat. Hisszük is, hogy Deák igazgatónak, ha a közönség igényeinek eleget tesz, ismét sikerülni fog nagyobb érdeklődést szereznie színházát iránt, a mit különben a vendégművészek felleptetésével meg is kezdett. Szombaton „Fatinica” kitűnő nagy operette került színpadra a címszerepben Deákneval, a ki azonban rekedtsége miatt hangját nem érvényesíthette. Kényelmetlen helyzete ráragadt a többi szereplőre is, de különösen a karékeseket indisponálta.

Vasárnap az „Ingvenelők” népszínműben Feleki Nelli tűnt ki érzelmes játékaival a szereplők közül; Eszter szerepét kifogástalanul alakította. Balogh István mint Weiner, Gyárfás a szerelmes rendőr, Árkosi mint Jani jók voltak. Nagy Vilma, színházunkat e jeles anyaszínésznője, a ki kivétel nélkül mindig jól készül el szerepeivel Boros Hanzinét helyesen alakította. Halmi a könnyűvérű csapodár Balogh Pistát jól játszotta. Mondhatjuk, hogy a „Vereshaju” Bálintjában való fellepése óta szépen haladt. Deák Kis Sári, a tudatlan falusi leányt kedvesen állította elénk s jól is énekelte, bár hangján még észrevehető volt a fátyolozottság.

Kedden a „Suhanc” kedves zenéjű operette került színpadra Deákneval, a ki Józsi suhancot nem a töle várt közvetlen kedvességgel adta s azért nem is meglepette fel úgy a közönséget, mint különben sikerült volna. Zoltán Ilon énekhangja még gyöngye és gyakorlatlan arra, hogy Elitz jól énekelhesse. Siposs Gizella sem vált be a Moren báróné szerepébe. Deák Bizotja igen jó volt. Árkosi Moren tábornokot jól játszotta és jól is énekelte. Szabó József elegáns és kifogástalan Emil volt. Dicsérelhető kell megemlékeznünk Balogh István Durandjáról és Nagy Vilmaról, a ki mint Meuniárné, igen kedves öreg anyóka volt.

Szerdán „Rika” operettet adták e szezonban másodszer kis közönség előtt.

Csütörtökön „Bánk bán” címszerepében lépett fel Molnár László a budapesti vígszínház tagja, mint vendég. A vendégszínész rokonszenves megjelenésű hatalmas alak, mély, öblös hang-

gal, mely az erős szenvedélyek kitörésére alkalmas. Mindjárt megjelenésekor tapsal fogadta a vendéget a közepes számú distingválált közönség s végig elismerés fogadta jeles, Nagy Imre generáljátékát. Kiválóan sikerült jelenése közül a IV. felvonásban Ottó elleni dühös kitörése a tehetetlen harag azon magas fokával, mely mintegy előre sejteti Gertrud katasztrófáját. A Gertrud megölését követő: „Vége... volt”... stb. monológban minden szó jelentésének megrázóan adta meg a maga tragikus súlyát. Az alaphangú és a monoton érzések kifejezésénél azonban elfeledte a művész, hogy a szavaló művészet első kelléke az érthetőség, mert oly halkán, majdnem suttogva beszélt, hogy az első padosorokban is igen nehezen volt érthető. Az V. felvonásban Molnár művészi játékának hatását nagyon rontotta gyöngye partnere Gyárfás (Endre király).

Egyáltalában társulatunk tagjai nagyon idegenül érezték magukat a tragédia légkörében, minden mozdulatuk elárulta, hogy ritkán szívják az eszmék üde friss levegőjét, hiába az életviszonyok még a magasra törő sást is az operettek, a frivolitások miázmás levegőjére kényszerítik.

Legotthonosabban mozogtak s igazán elismerésre méltó buzgalmat is fejtettek ki: Árkosi Vilmos, a ki Mihál bánt helyesen adta, csak itt-ott alakította nagyon is gyöngének az öregot; Német János, heves, néha túlságosan is kitűnő szenvedélyes Petur, a ki csupán a tragédia elején volt nehezen érthető, mert gyakran elhamarkodta a legszebb szerepeit. Nagy Vilma játékában izlésrontó volt a gestikulálás, mely a királynői méltóságból sokat rontott; Melinda nehéz szerepét nagy buzgalommal, de kevés sikerrel adta Feleki Nelli; Deák Péter Tiborcot, de panaszában bizonyos tanult szókiosság lépett előtérbe. Dereki Biberachja szintelen alak volt, a kiről nehezen érthető meg, hogy juthatott annyira Ottó barátságába. Halmi Ottója meg éppen semmi sem volt, éppen csak hogy kitöltötte a szerepet. Dicsérelhető kell megemlékeznünk, hogy e darabban a sugót alig hallottuk, látszik, hogy szerepeiket jól megtanulták a szereplők. Így kellene mindig lennie.

El nem mulaszthatjuk ez alkalommal, hogy fájdalomunknak ne adjunk kifejezést azon, hogy e kitűnő hazafias tragédia előadása iránt a közönség aránylag csekély érdeklődést mutatott. A Goldstein Számi, a Vigéczek telt házat képesek teremteni, s egy Bánk bán csak közepes házat vonz. Oly sanyaru idöket él a magyar nemzet, hogy az ily művek előadására úgy kellene eljárunk, mint a templomba, hogy a régi dicső mult emlékének ébredjen fel lelkünk, buzduljon erőnk és a régi nagyságból merítsen lelkesedést szunnyadó önérzetünk. Hiszen kishitűség, gyáva lemondás, rút megalkuvás, a mit az életben látunk. Nem kellene-e, nem férne-e reánk a nagy alakok előadásából önérzetet, bizalmat s lelkesedést tanulnunk? Az ifjúság is nagyon gyéren volt képviselve e darabban, a melyből pedig bizonyára több hazafiságot tanulna, mint sok száraz elméletből.

Pénteken Shakspeare örök életű „Hamlet”-jében lépett fel Molnár László. Kitűnő, beható tanulmányra valló játékában a csekély számú közönség úgyszólván élvezettel csüngött. Legelragadóbb volt az anyjával való az a jelenése, a midőn Hamlet felhevült izgatottságában maga előtt látja atyja szellemét. Ekkor arcának minden idege, teste minden mozdulata egy-egy kifejezés volt. „A lét és nem lét kérdése ez” kezdetű monológjában mintha gyöngébb lett volna művészi ereje. A többi szereplő úgy a hogy megállotta helyét, legkiválóbb volt Balogh Poloniusa.

***** CSARNOK. *****

Bimetallizmus és termények árhanyatlása.

Irta: gr. Széchenyi Imre.

VI. Mi a következmény?

Hát mi legyen következménye annak, mikor az, a ki birtokában van már az arany, már magánál ezen ténynél fogva is észrevétlenül gazdagodik, mert vagnyanának vásárló képessége folyton emelkedik; — míg az, aki azt megszerzeni kívánja, napról-napra nehezebben, több áldozat, fáradság, verejték utján tud csak hozzájutni? Mikor a gazda több buzát, az iparos több cikket kénytelen előállítani, a munkás több órát dolgozni naponta, hogy kétszeres erőfeszítéssel meg-

keresse ugyanazt a megélhetési eszközt, a melyhez azelőtt egyszeres fáradsággal jutott?

Nem-e az elkéseregés, a vállalkozási kedv apadása, a szociális ellentétek kiélesedése, a gazdag és szegény közti elég sajnálatos, de természetesen ür kiszélesítése lesz a következménye?

Igy tekintve a dolgot, nem-e könnyen megérthető, hogy Európaszerte a társadalmi osztályok közti válaszfalak mindinkább accentuálódnak, az osztályharc kedve mindig emelkedik, a folyton növekedő egyenlőtlenség mindig nagyobb elégtelenséget szül?

Hogy aztán a belőle származó természetes bajokat szocializmus vagy antiszemizmus vagy akármi modern néven nevezzük, az nem határoz, mikor a bajok kufforrása egy!

Hogy nálunk ezek a bajok még nem oly élesek, nem oly szembetűnők, s ennél fogva az általam képviselt nézet még követőkre alig talált, ennek sok oka van! Ilyen többi közt az: hogy bár már 1879-ben szüntettük meg az ezüst szabad veretését, az aranyvalutára mégis csak 1892 óta akarunk átmenni, a készpénzüzetéseket meg, Isten a megmondhatója, hogy mikor fogjuk felvehetni, tekintve azt, hogy kereskedelmi mérlegünk mindinkább passzívva lesz, s minden valószínűség szerint, e vészthozó irányt továbbra is megtartja. De egyik főoka még az is, hogy csak kis mértékben állunk direkt összeköttetésben ezüstvalutás országokkal, s így azok termelése által előidézett árnyomást inkább csak másodkézből kapjuk.

De ha az aranydrágaság vészteljes hatását közelebbről akarjuk vizsgálni, s magunknak a saját jövőnkéről némi képet alkotni, akkor oly ország viszonyait tekintsük meg közelebbről, a mely a legrégebben van benne a teljesen rendezett aranyvalutában, s melynek egyszersmind legszorosabb és legegyszerűbb összeköttetései vannak ezüstvalutás országokkal.

Tekintsük Angliát. Anglia, mint tudjuk, már 1816 óta aranylábban áll, Indiában pedig, a mely neki gyarmata és mellesleg mondva, — fejős tehene, még ma is ezüstvaluta járja, habár, mint később látni fogjuk, újabban bizonyos korlátozás mellett.

Ezelőtt Anglia Indiát iparcikkeivel látta el, India viszont nyersterményeivel látta el a brit iparos gyárat, és gyomrát. Megjegyzendő még, hogy India államkölesőnei természetesen Angliában vannak elhelyezve és aranya szólnak.

A dolog egészen jól ment mindaddig, a míg a 70-es években az ezüst és arany közti reláció fennállott, de azóta, a mint előbb láttuk, az Európaszerte demonetizált ezüst folyton lejjebb szállt és az eddig megszokott viszonyok egészen felfordultak.

Az indiai forint, a rupia, a mely azelőtt két angol schillinget ért, folyton lejjebb és lejjebb esett, míg nem elérte a fele értékét, úgy hogy ma már egy rupia nem kettő, hanem csak egy schillinggel egyforma. Mi volt ennek a folyamánya? Hogy míg a 12 frtos buzaáraink idejében az indus egy quarter Angliába szállított buzáért 40 schillinget, kapott ez megért neki 20 rupiát. Ma a 6 frtos buzaáraink mellett már csak 20 schillinget kap ugyan, de azért neki ez is 20 rupiát ér. Vagyis annyit kap a buzáért, mint kapott eddig; s ez úgy van ott minden áruval! Ezüstvalutás országokban árhanyatlás sehol sem észlelhető, ott ma megvannak a 70-es évek előtti árak szintáján, mi újabb bizonyítéka annak, hogy nem az ezüst értéke esett, de az aranyé emelkedett fel. És innét datálódik az angol mezőgazdaság tönkretétele, a melyet különben ma már mindenki elismer, és nálunk is köztudomásu, hogy a hajdan virágzó gazdaságok tetemes része ma vagy a fizetésképtelenség szélén áll, vagy pedig legelőterületnek van elhagyatva. De innét datálódik állítólag az irlandi kérdés is, a mely már oly sok bajt okozott. Rev. Walsh az irlandi érsek, ki nagy közgazda híré-

ben álló író, ismételve kimutatta már, hogy a bérelengedések, a melyeket az 1881-iki „Land Act“ határozott és alapított meg 15 évre, valamint azon amortizációs kvóták, a melyeket 49 évre szabott meg a „Land purchase Act“ (földvásárlás céljából), minden gondosságuk dacára, el fogják tévesztetni nemes céljukat, mert habár állandó évi fizetést állapítanak is meg névleg, tényleg mégis emelkedik az évi fizetség, mert minden évben nehezebben fizetik azt, és pedig oly arányban, a mely arányban fog még szállani az ezüstérték az aranyhoz képest. De még más téren is sok bajt okoz az angoloknak az ezüst depreciiálása. Mert nemcsak hogy az Indiával való kereskedés már egész valuta-spekuláció jellegét öltötte, a mennyiben ha ma egy alkut megkötnek Anglia és India közt, már nem tudják, hogy holnap megtalálja-e a két fél a remélt nyereséget, miután az arany- és ezüstértéknek egymáshoz való aránya folyton nagy ugrásokban mozog; hanem sok bajt okoz nekik az indiai államkölesőnök ügye is. Mikor még a rupiának csak 10% disagiója volt évente, 45 millió frankkal kellett ezt pótolni.

25%-nál	112 $\frac{1}{2}$ millió frank
40%-nál	180 " "
45%-nál	202 " "

vagyis az összes indus-budgetnek közel tizedrészét kellett disagio fedezésére ráfizetni. Ezekkel szemben az angolok már nem mertek tétlenül maradni, s beszüntették 1893 júniusban a magánosok részére való ezüst veretését, megállapítván a jövőre egy rupiának értékét 1 schilling és 4 pennyre aranyban, a mi annyi, mint egy kilogramm ezüst 156 arany frankhoz. De siker nem koronázta ezen felrendszabályt, mert az ezüstérték Indian kívül (a Shermanbillnek visszavonása által) még lejjebb esvén, az indus ezüstöt nem fogadták el a megállapított értékben a világpiacon, de ellenkezőleg mindenütt vitték be Indiába ezüstöt azon reményben, hogy az új törvény folytán ott többet fog érni. A vége aztán az lett, hogy újabb 250 millió kölesőnt kellett Angliának adnia. Tehát a pénzügyi része nem sikerült, de a közgazdasági szempont meg éppen India hátrányára fordította a dolgot. Mert ma a mesterségesen és önként fixírozott rupia, Kinával szemben, 20% agiót ér, a mi által az indiai opium és sok más cikknek Kinába és más ezüstállamokba való exportja rapide apad, ellenben az importok növekednek. A jó angolok tehát ez egyszer maguknak, mint hitelezőknek, nem használtak, Indianak pedig egyenesen ártalmára voltak e felszeg intézkedés által.

Reánk végre legérdekesebb még itt is igazolva látni azon feltevésünket, hogy egy magasabb valutájú ország termelése egy alacsonyabb valutájúval szemben mindig hátrányban van, még akkor is, ha ezen valuta-emelkedés ugrólván csak tegnaptól datálódik. Végre, hogy a fizetési eszközök értékkülönbsége sokkal nagyobb hatással lehet a közgazdasági viszonyokra, mint bármely más momentum.

Az indiai viszonyokkal ismeretlen európai ezeknek hallatára tán azt fogja felvetni:

Mit ér annak az indusnak, ha meg is kapja a buzáért a régi árakat, ha azalatt az államadósságok kamatai emelkednek, s emelkedik mindennek az ára, a mire a gabonatermelőnek szüksége van, mégis csak kevesebb keresete marad, mint volt neki azelőtt.

Hát vizsgáljuk csak, mennyire állja meg ezen okoskodás a helyét?

A mi első sorban az államadósság kamatait illeti, ebben az ellenvetés tőkéletes helyes, azért, mert ez adósságok aranyba lőnek kontrahálva, s láttuk, hogy a rupiának közel 50%-nyi esése azt idézte elő, hogy a disagió által az indus budget 10%-al nagyobb lett, vagyis annak kedvéért 10%-al magasabb lett az adó.

Már most tessék megkérdezni a magyar

gazdákat, nem-e örömet vállalnának el egy újabb „utadót“ — egy újabb 10%-os pótlékot, ha egyuttal biztosítaná nekik valaki a régi buzaárakat?

A mi azonban az ellenvetés második részét illeti, hogy mindennek az ára emelkedik, a mire az indiai gabonatermelőnek szüksége van, ezt így el nem fogadhatom, mert csak annak az ára fog reá nézve emelkedni, a mit aranyba számoló országból hoznak, Indiában pedig nem termel más gabonát, mint a paraszt, a „riót“, a ki szükségleteinek vajmi parányi részét fedezi importált árukból, minden, a mi ott belföldön gyártott, azonban megtartotta a régi rupia niveauját.

Tehát nem lett drágább.

Azon ipari szükségletek pedig, a melyeket eddig India lakossága Angliától, tehát aranyban vásárolt, azoknak az árak annyira felment (rupiában számítva), hogy egyszerűen az indusok ma már vonakodnak azt megvenni és készdik gyártani maguk, a mi által az Angol iparnak mindinkább megnehezítik a versenyt, magukat azonban a drága fogyasztástól emancipálják.

Hát nálunk áll-e azon felfogása némelyeknek, hogy: se baj, ha leszál a gabona ára, mikor leszál minden mássé is?

Lássuk csak.

Adónk s mindennemű terheink, kiváltképpen régi adósságaink még a régi papíros s ezüstláb alapján lőnek megállapítva, tehát ma aranyba számítva kell annyit fizetnünk csaknem, mint hajdan ezüstben, tehát több a teher, mint azelőtt.

Iparcikk-szükségleteink nem érezték meg, vagy csak alig, azt az árhanyatlást, a melynek a nagy tengermelléki kereskedelmi országok iparai ki vannak téve, részint azért, mert osztrák-magyar iparunkat magas vámok védik, a melyek egy bizonyos fokig hatnak, részint mert nem kénytelen ezüstországok piacait felkeresni.

Napszámunk nem csökkent ezért, hogy ma értékesebb pénzben fizetjük ugyanazt, a mit azelőtt értéktelenebbel fiztünk.

Tehát kivált a gazdának kiadásai nem apadtak, de folyton növekednek, a brutto-bevételek meg óriási mértékben apadtak. Nem áll tehát az, hogy mundus se expedit az arany drágulását illetőleg.

Hogy különben a napszám nem száll, hanem inkább emelkedik, az, ha egyes birtokosoknak vagy iparosoknak hátrány is, egészen veve, országos közgazdasági szempontból csak örömmel fogadható.

De azért még sem áll az, hogy a napszám (az által, hogy aranyértékben fizetődik) értékesebbé válása, kombinálva az élet-zükséglet olcsóbbodásával, gabona, hus stb. árhanyatlásával, maradandó jólétet biztosít a munkásnépek.

Ez az, a min Angliának aranyvaluta védői mindig lovagolnak, a midőn népszerűen akarják azt védeni. De erre a bimetalisták válasza egyszerű. Igaz, ugymond, hogy legjobb dolga van a munkásnak, ha bére fel-, szükségletének ára leszál, s jó is volna nekik, ha ez így maradna. De tekintsünk csak körül s látni fogjuk, hogy ott a hol ezen eset beáll, egyhamar beáll annak a következménye is: egyik gyárt a másik után becsukják, a munkást elbocsátják, s annak a jól fizetett munkásnak holnap a piacon kell munkát keresni.

Nem! A munkásnak is nagyobb érdeke a termelt cikkeknek áremelkedése, mint az olcsó kenyér! (mely különben is csak frázis volt eddig).

VII. Lehet-e continentális vámmal segíteni?

Ha vizsgáljuk, hogy mióta kezdte Európa újra felállítani s szigorítani vámsorompóit, azt fogjuk találni, hogy ez is összeesik az aranyérték appreciálásával, a mi minden esetre feltűnő jelenség, s alig volna helyes, azt a véletlen esélynek tulajdonítani. Legkevesebbé fogja tenni az,

a ki meggondolja, hogy depreciaált valutájú országnak exportja, egy aranyvalutájú piacon mindig export-praemiumot élvez. És pedig annál nagyobb az a praemium, mennél nagyobb az ágió, vagyis a két országnak valutaparitása közti különbség.

Mert ha buzámát eladom külföldön 6 arany forintért, s otthon 100% az ágióm, akkor 6 arany frtért kapok otthon 12 hazai frtot, ha az ágió 200%, akkor 18 frtot s így tovább, minél feljebb száll tehát az arany értéke, annál nagyobb lesz az ágióm, vagyis annál nagyobb kiviteli praemiumot élvezek. Így okoskodnak az ezüstvalutások és azt egész nyíltan bevallják.

Az argentinai reszpublika elnöke 1894 május 16-án a nemzeti képviselőhöz intézett izenetében, többi közt ezeket mondja: „Ha kivitelnk értéke (főleg gabonát ért ez alatt) arányos kisérétében jelenik is meg, mégis a mennyisége egy hihetetlen szaporodást mutat.

1892-ben 370 ezer tonna buza

1893-ban 4.003 „ „

Termelésünk annál jobban növekszik, mennél alacsonyabbak az európai piac árai!

Nem furesán hangzik-e ez? De igaza van! Mert jól tudja ő, mennél alacsonyabbak a mi áraink, annál magasabban kell, hogy álljon az arany — vagyis annál magasabb praemiumot élveznek ők!

Ezen leplezett export-praemium az, a mely Európát a védvamos ország nehezkes s komplikált útjára vezette — és a melynek folytán a németek már a vámmal sem érik be s most már Kanic-féle javaslatokban keresnek mentseget.

De így van Franciaország is, a mely folytonos vámemelkedései dacára sem tudja az óhajtott egyensúlyt elérni.

Tudjuk, hogy egyik fő mezőgazdasági terménye a bor, a melynek a filloxeravész által sújtott produkcióját oly nagy áldozatokkal emelte újra egy, a vész előtt nem is remélt színvonalra. Az „Economiste Français” 1893. december 2-áról kelt cikkében többi között ezeket mondja: „a kevesebb szeszt tartalmazó délvidéki boraink nem találnak vevőre, ha csak 11, 10, sőt 9 frankért nem adják hektóját. Ez 50 százalékos hanyatlás a régi árakhoz képest és valódi veszedelme a francia szőlőkultúrának”.

S ugyane tárgyról panaszkodva felemlíti Théry a „Economiste Européen” szerkesztője annak főokát is, mondván, hogy az 1893. év 10 első havában Spanyolországból 3.364,867 hektót

hoztak be Franciaországba, ami az egész importnak 63 százalékát képezte, míg Algier és Tunisz annak csak 28 százalékban participált. Pedig — ugymond — a jó spanyol borok, a melyek jóval magasabb szesztartalommal bírnak a miénknel, legalább 10 pesetát érnek Barcelonán keresztül valamely déli kikötőnkbe szállítva és a vámot nem számítva. Ez francia pénzben a 28% váltó-árfolyam folytán 7 fr. 70 cent vételért képvisel. S aztán így sóhajt fel: „Hát még mily árra esnének, ha vám nélkül jöhetnének be, 5—6 fr. hektója!”

De vegyünk egy más példát. Ott van a selyem, a mely Franciaországnak annál fontosabb termékét képezi, mert nemcsak a nyersterményt állítja elő, de világra szóló selyemiparáról híres.

Már a 70-es évek második fele óta folyton emelkednek a panaszok az iránt, hogy a japánországi nyersanyag importja mindinkább lenyomja a francia selyemgubók árait. Tárgyukra feltűnő tanulságos lévén annak okait vizsgálni, legyen szabad a Varenne-féle selyemimport számokat itt bemutatnom:

I.

Évek	Selyemkivitel Japánból			Egy yen japán árfolyama jun. 30 án	Londoni átlag ezüst árjegyzés júniusban
	Franciaországba	összes kivitel			
	bál	bál	kilogramm		
1876	6,246	11,941	597,000	5,29	55,87
1878	10,064	22,024	1,101,000	4,92	53,22
1881	12,387	22,339	1,145,000	4,80	51,33
1884	17,271	29,907	1,555,000	4,73	50,75
1887	11,717	26,390	2,478,000	4,01	44,00
1889	17,396	40,676	2,441,000	3,91	42,00
1890	14,430	35,406	2,125,000	4,31	47,00
1891	14,118	33,630	2,018,000	4,17	45,22
1892	17,919	49,041	2,894,000	3,66	40,56
1893	18,237	46,855	2,858,000	3,22	38,18

Árfolyam 1895. decemberben . . . 3.02 32.36

Ezen táblázatból kettőt tanulhatunk:

1. hogy a japáni „Yen” árfolyama vagyis a japáni pénz külső árdepreciaációja az ezüst árfolyam londoni jegyzésétől függ;

2. hogy a Franciaországba való japáni bevétel az ezüst árhanyatlásával arányosan növekszik.

Az 1890—91. években az amerikai Egyesült-Államok által behozott Shermann-féle törvény (a havonta 5.8 millió ezüst dollár veretését rendelte el) azonnal felemeli az ezüst árfolyamát; erre rögtön emelkedik a „Yen” értéke is és nyomban hanyatlak a selyembevitel.

* Japáni dollár — átlagban 5 fr. 40 cent francia paritas.

Mihelyt aztán 1891. végén visszamegy az ezüst ára, a selyembevitel azonnal felszökik.

A francia selyemtermelő megélhetése tehát egyenesen és kizárólag az ezüstárfolyam ingadozásától van függővé téve.

Hadd lássuk most, mily különbségeket tehet ezüst értékingadozása a japáni selyemtermelőre.

Varenne számításai szerint a japáninak 67 frankos lyoni ár mellett minden Franciaországba szállított kilogramm selyem nyersanyag után kilogrammonként 59.55 frankja marad netto.

Ha most Japánban aranyvaluta volna ezüst helyett, az ottani termelőnek ezen jövedelme ott is ugyanannyit érne, de miután ezüst képezi ott az alapot, ennek folytán azért (az árhanyatláshoz képest) több honi pénzt kap.

(Vége köv.)

Fogfájás

és az odvas fogaktól eredő

szájbűz

ellen a legjobb és legbiztosabb fogóvószerek a

Dr. VAJDA-féle SZÁJVIZ és FOGPOR.

Ára 1 korona.

Kapható: Nyitrán Tombor Kornél gyógyszerésznél.

Hirdetés.

Egy vidéki teljesen felszerelt jégveremmel és jégkészlettel ellátott

mészárszék-üzlet,

mely 9 hónap alatt 13,880 frt 30 kr forgalmat képes volt fölmutatni, folyó évi április hó 1-étől **szabad kézből bérbeadatik.**

A bérbe venni szándékozók ajánlataikkal forduljanak „Ürmény és Salgó községi hitel-szövetkezet” fogyasztási osztályának igazgatóságához.

2-szeres és 3-szoros termések

csakis mesterségesen szárított

műtrágyával

érhetők el

Hungária műtrágya, kénsav és vegyi ipar részvénytársaság Budapestén.

Herényi Gotthard Sándor és Rovara Frigyes művét érdeklődőknek ingyen és bérmentve küldjük meg.